

Uit de schaduw in 't grote licht

De NVO bestaat dit jaar 60 jaar. Een mooi moment om boeken te herlezen die invloed hadden op ons pedagogisch denken en handelen. Marleen Baeten herlas het boek van Rudolf Dekker dat ze in haar studietijd, midden jaren 90, las voor het vak Historische Pedagogiek

Dekker geeft aan de hand van egodocumenten, opvoedkundige verhandelingen, schilderijen en gedichten de veranderende visie op het kind weer tussen de zeventiende en negentiende eeuw. Hij gebruikt beschrijvingen van bekende Nederlanders zoals Constantijn Huygens en van onbekende boeren en vissers.

Zwarte en witte legende

Onder historici is er lang een tegengestelde visie geweest op de plaats van kinderen in de samenleving: de zwarte versus de witte legende. Volgens de zwarte legende was er tot de achttiende eeuw nauwelijks plaats voor het kind in Europa. Een kind werd, zodra het kon lopen of praten, opgenomen in de wereld van de volwassenen. Volgens de witte legende zijn kinderen eeuwenlang liefdevol opgevoed en zijn volwassenen zich altijd al bewust van de specifieke eigenschappen van de kindertijd.

Dekker laat in zijn boek de nuance zien. Hij toont een dynamisch beeld van de manier waarop er naar kinderen en opvoeding gekeken is. Waarbij er altijd al discrepanties bestonden tussen norm en praktijk, tussen ideaal en werkelijkheid.

Moeders en minnen

De egodocumenten zijn van ouders die over kinderen schrijven in dagboeken en brieven, van volwassenen die over hun jeugd schrijven in autobiografieën, en van kinderen die over zichzelf schrijven in dagboeken. Via portretten en thema's zoals kinderspel, lijfstraffen, moeders en minnen, brengt Dekker de veranderingen gedurende de Gouden Eeuw en de tijd tussen Verlichting en Romantiek in beeld. In 1646 stelt Huygens vast dat de opvoeding van zijn oudste zoon beëindigd is. Hij heeft hem 'uit de schaduw in 't grote licht' gebracht. Hiermee doelt hij op de overgang van jeugd naar volwassenheid.

Bedorven humeurtje

Otto van Eck houdt als kind, eind achttiende eeuw, een dagboek bij. Zijn ouders voeden hem op volgens de dan geldende pedagogische richtlijnen. Zijn gedrag wordt bijgestuurd, maar nooit uitsluitend op grond van autoriteit. Zijn ouders geven altijd argumenten voor hun eisen. Goed gedrag wordt beloond, slecht gedrag bestraft, bijvoorbeeld door het uitstellen van vermaak: 'Papa was met reden boos en zal mij nu nooit meer een plezier doen voordat ik het volstrekt verdiend hebbe, en morgen mag ik ook niet spelen voordat ik alles met applicatie afgedaan heb', schrijft hij op elfjarige leeftijd. Willem de Clercq houdt in de Romantiek een dagboek bij. Hij behoort tot het Reveil, en ziet het breken van de halsstarrige wil van het kleine kind als fundament voor de verdere opvoeding. Wanneer zijn dochtertje tijdens een langdurige ziekte te veel verwend is geraakt, schrijft hij: 'Het humeurtje is geheel bedorven; zij is ontzettend knorrig en lichtgeraakt.'

Context

Na herlezing weet ik weer waarom *Uit de schaduw in 't grote licht* nog steeds in mijn boekenkast staat. Dekker laat zien dat de historische en culturele context bepalend is voor de betekenis die mensen geven aan kinderen, aan opvoeding en aan alle andere aspecten die samenhangen met de kindertijd en met opgroeien. Een pedagogische en antropologische visie bij uitstek.

tekst: Marleen Baeten

Rudolf Dekker, *Uit de schaduw in 't grote licht. Kinderen in egodocumenten van de Gouden Eeuw tot de Romantiek* (1995), Wereldbibliotheek.